

Ας δώσουμε στα ποτάμια μια νέα ζωή για να σώσουμε τη δική μας

Τους τελευταίους αιώνες, τα ποτάμια της Ευρώπης υπέστησαν μια αυξανόμενη εκμετάλλευση και αλλοίωση, χάνοντας σταδιακά την ικανότητά τους να φιλοξενούν μια πλούσια άγρια ζωή και να υποβάλλονται σε φυσικούς κύκλους που διατηρούν την υδρολογική ισορροπία του περιβάλλοντός μας. Στη σημερινή εποχή, υπάρχουν καθαρότεροι και πιο βιώσιμοι τρόποι μετακίνησης εμπορευμάτων και παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από τις πλωτές οδούς. Πρέπει λοιπόν να αναζωογονηθεί ο ρόλος των ποταμιών, που μπορεί μόνο να πραγματοποιηθεί με την προστασία τους και, εάν χρειαστεί, με την αποκατάστασή τους- όπου είναι δυνατόν και το συντομότερο δυνατό - στη φυσική τους κατάσταση.

Πρώτον, καθώς η κλιματική αλλαγή αυξάνει τη συχνότητα των περιόδων ξηρασίας και διαταράσσει την ατμοσφαιρική κατακρήμνιση, οι καθαρές, φυσικές λεκάνες απορροής των ποταμών με την ιδιότητά τους για συγκράτηση υπέρογκων αποθεμάτων νερού είναι απαραίτητες για την αποθήκευση και την παροχή νερού για σκοπούς πόσιμου νερού, για τη γεωργία και τη βιομηχανία. Δεύτερον, η φιλοδοξία για επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας σημαίνει ότι θα χρειαστούμε όλες τις διαθέσιμες καταβόθρες άνθρακα και ως εκ τούτου θα πρέπει να αποκαταστήσουμε, όσο το δυνατόν περισσότερο, υγρότοπους που υπήρχαν στις κοιλάδες ποταμών. Τέλος, τα φυσικά ποτάμια και οι κοιλάδες τους αποτελούν σημαντικές εστίες βιοποικιλότητας και είναι σημαντικοί δίοδοι της άγριας ζωής, που είναι ζωτικής σημασίας για την αναστροφή της τάσης της μείωσης της βιοποικιλότητας που απειλεί την ίδια την ύπαρξη μας.

Κατά συνέπεια των πιο πάνω, το Ευρωπαϊκό Πράσινο Κόμμα απαιτεί:

1. Την αποτελεσματική και συστημική διατήρηση και αποκατάσταση της συγκράτησης υδάτινων πόρων που προέρχονται από τους ποταμούς καθώς και την αξιοποίησή τους ως εν δυνάμει καταβόθρων διοξειδίου του άνθρακα

Η αποκατάσταση των υγρότοπων είναι ένας από τους πιο σημαντικούς τρόπους για να περιοριστεί η εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα σε επηρεασμένους υγρότοπους (που αντιπροσωπεύουν περίπου το 5% των παγκόσμιων εκπομπών) και η αποκατάστασή τους σε καταβόθρες άνθρακα είναι απαραίτητη για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας. Η κλιματική αλλαγή συνεπάγεται πιο εκτεταμένες και συχνότερες περιόδους ξηρασίας καθώς και μεταβολές στην κατανομή ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων, οι οποίες αλλαγές ολοένα και περισσότερο θα παίρνουν τη μορφή σπάνιων μεν καταρρακτωδών δε βροχοπτώσεων. Οι αποκατεστημένοι υγρότοποι στις παραποτάμιες κοιλάδες μπορούν να αποθηκεύσουν τα όμβρια ύδατα και να αποτρέψουν τη ροή τους προς στη θάλασσα καθώς και πλημμυρικά φαινόμενα σε πόλεις και κωμοπόλεις.

Αυτό απαιτεί τη διατήρηση και τη μεγάλης κλίμακας διαχείριση υγροτόπων και κοιλάδων ποταμών, από τις πηγές έως τις εκβολές, σε ολόκληρη την λεκάνη απορροής, διασφαλίζοντας την οικολογική τους ροή τόσο όσον αφορά τον όγκο όσο και τη χημική σύνθεση, καθώς και την προώθηση μόνιμων λιβαδιών και κατακλυζόμενων πεδιάδων και δασικών υγροτόπων. Τέτοιες φυσικές λύσεις είναι αποτελεσματικές, φιλικές προς το περιβάλλον και χαμηλού κόστους λύσεις για την αναχαίτηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

2. Τη διατήρηση και την μεγάλη κλίμακα αποκατάσταση βιότοπων και δίοδων άγριας ζωής κατά μήκος των ποταμών και παραποτάμιων κοιλάδων

Τα ποτάμια, τα ρέματα και οι κοιλάδες τους είναι σημαντικοί βιότοποι και δίοδοι άγριας ζωής που συνδέουν τους βιότοπους νερού και γης σε ολόένα και πιο κατακερματισμένες εκτάσεις. Επιπλέον, επιτρέπουν τις μετακινήσεις μικρής απόστασης καθώς και τη μετανάστευση μεγάλης απόστασης διαφόρων ειδών ζώων. Τα ποτάμια και οι παραποτάμιες κοιλάδες πρέπει να διατηρούνται ανεμπόδιστα από φράγματα και άλλες υποδομές, όπως επίσης και να διατηρούνται και να παραμένουν στη φυσική τους κατάσταση όπου μπορεί να καταστεί εφικτό. Αυτό είναι επίσης σημαντικό αφού συμβάλλει στη διατήρηση του φυσικού ιζήματος που διαμορφώνει και συντηρεί τα Δέλτα, που είναι ζωτικής σημασίας όσον αφορά τη βιοποικιλότητα, αλλά και εξαιρετικά πλούσιες γεωργικές περιοχές. Η απόφραξη προκαλεί έλλειψη καθίζησης, με αποτέλεσμα την σημαντική απώλεια πολύτιμης γης. Όπου έχουν ήδη δημιουργηθεί εμπόδια, οι ιδιοκτήτες τέτοιων εγκαταστάσεων πρέπει να υποχρεούνται να ενισχύουν την προστασία των μεταναστευτικών ιχθύων. Εκτός από την άρση των φραγμών, πρέπει επίσης να υιοθετηθούν λύσεις που μπορούν να βοηθήσουν τα ψάρια να περάσουν τέτοια εμπόδια. Η οικολογική αποκατάσταση ποταμών και παραποτάμιων κοιλάδων είναι αλληλένδετη με την επιδίωξη για την προστασία και αποκατάσταση των καταβροθών διοξειδίου του άνθρακα και τη βελτίωση της προοπτικής για περαιτέρω αποθήκευση υδάτινων πόρων στο περιβάλλον μας. Η οικολογική αποκατάσταση βελτιώνει επίσης πολλές άλλες λειτουργίες του οικοσυστήματος που προσφέρουν τα ποτάμια, όπως ο αυτοκαθαρισμός των ρεόντων υδάτων που είναι απαραίτητος καθώς αντιμετωπίζουμε τον κίνδυνο έλλειψης πόσιμου νερού, η φυσική προστασία από πλημμύρες ως επακόλουθο της ελεύθερης ροής των ποταμών, καθώς επίσης οι ψυχαγωγικές και πολιτιστικές λειτουργίες.

3. Τον άμεσο τερματισμό νέων σχεδίων ανάπτυξης πλωτών οδών και υδροηλεκτρικής ενέργειας για τα εναπομείναντα φυσικά ποτάμια στην Ευρώπη

Τα ποτάμια και τα οικοσυστήματά τους απειλούνται από εθνικά και Ευρωπαϊκά σχέδια για την ανάπτυξη διεθνών πλωτών οδών κατηγορίας IV ως μέρος του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών. Στο πλαίσιο αυτό, είναι ανησυχητικό ότι, από το 2021, ο χάρτης πορείας της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας αναλαμβάνει « πρωτοβουλίες για αύξηση και καλύτερη διαχείριση της αποδοτικότητας των σιδηροδρόμων και του εσωτερικού δικτύου πλωτών οδών ». Συγκεκριμένα, θεωρούμε απαράδεκτη την επέκταση του έργου E40 Waterway πέραν των 2.000 χιλιομέτρων κατά μήκος της Πολωνίας, της Λευκορωσίας και της Ουκρανίας. Αυτό θα προκαλέσει μη αναστρέψιμες υδρολογικές αλλαγές, πλημμύρες σε ορισμένες περιοχές και αποξήρανση σε άλλες, καταστροφή ποτάμιων οικοσυστημάτων, καθώς και την αναπόφευκτη εξάπλωση ραδιονουκλεϊδίων που συσσωρεύτηκαν μετά την καταστροφή του Τσερνομπίλ.

Το έργο είναι επίσης εξαιρετικά αμφιλεγόμενο από οικονομικής πλευράς. Λόγω της κλιματικής αλλαγής, πολλά ποτάμια έχουν πολύ χαμηλότερη ροή νερού από ό,τι στο παρελθόν ενώ άλλα αποξηραίνονται εντελώς κατά τη θερινή περίοδο και ως εκ τούτου δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μεταφορές. Οι επενδύσεις για την αναδιάρθρωσή τους είναι ως επί το πλείστον σπατάλη χρημάτων, επίσης επειδή οφείλονται σε μια παρωχημένη γεωμορφολογική αντίληψη που βασίζεται στα δεδομένα της παλιάς ροής του νερού των

ποταμιών, κάτι που δεν ανταποκρίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα. Η εσωτερική ναυσιπλοΐα παραμένει χρήσιμη σε χώρες της ΕΕ όπως το Βέλγιο και οι Κάτω Χώρες, όπου ήδη υπάρχει και όπου η συντήρησή της είναι δυνατή, και είναι αιτιολογημένη εφόσον δε βλάπτει το περιβάλλον, ιδίως όπου τα σκάφη μπορούν να ηλεκτροδοτηθούν. Ωστόσο, η ανάπτυξη νέων ποτάμιων μεταφορών είναι πολύ πιο δαπανηρή, πιο αργή και προκαλεί μεγαλύτερες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα απ' ό,τι ο σιδηρόδρομος. Για παράδειγμα, η μελέτη σκοπιμότητας που προμήθευσε η Τσεχική κυβέρνηση για το αμφιλεγόμενο Danube-Oder-Elbe Canal project επικρίθηκε ευρέως από ειδικούς λόγω σοβαρών ελαττώματων στην πρόταση, όπως η παράλειψη σημαντικών εξωτερικών δαπανών και η υποβάθμιση των περιβαλλοντικών κινδύνων που εγκυμονούν σε μοναδικής σημασίας βιότοπους, που προστατεύονται από τη νομοθεσία της ΕΕ, ενώ σε μεγάλο βαθμό η μελέτη αυτή υπερβάλλει για τα οφέλη του έργου προς τις τοπικές οικονομίες, την προστασία από πλημμύρες ή την μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Προτρέπουμε επίσης τις κυβερνήσεις στα Βαλκάνια και σε ολόκληρη την Ευρώπη να τερματίσουν την κατασκευή φραγμάτων και μικρών υδροηλεκτρικών μονάδων σε προστατευόμενες περιοχές και ζητούμε την απαγόρευση των καθεστώτων επιδότησης που διευκολύνουν την ανάπτυξη μικρών υδροηλεκτρικών σταθμών. Η κατασκευή αυτών των σταθμών σημαίνει την αποψίλωση δασών και την μεταβολή της ροής των ποταμών, καταστρέφοντας συνεπώς τη φυτική και ζωική τους βιοποικιλότητα. Η εκτροπή των ποταμών σε σωλήνες διανομής νερού οδηγεί στην αποξήρανση του εδάφους και προμηνύει το ενδεχόμενο πρόκλησης διάβρωσης με καταστροφικές συνέπειες. Μερικά χωριά έχουν χάσει τη δυνατότητα για άρδευση στην κτηνοτροφία και τη γεωργία, ενώ η απώλεια δασών συμβάλλει στην πρόκληση συχνότερων ξαφνικών πλημμυρικών φαινομένων. Η κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών σταθμών δεν οδηγεί μόνο σε μια μη αναστρέψιμη οικολογική καταστροφή, αλλά μπορεί να καταστρέψει τα μέσα διαβίωσης των κοινοτήτων μέσω της καταστροφής της γεωργικής τους γης, οδηγώντας εν τέλει στον εκτοπισμό των ίδιων των κοινοτήτων. Τα φράγματα δεν πρέπει να κατασκευάζονται σε σεισμικά ευάλωτες περιοχές, όπως τα Βαλκάνια.

4. Τις πρακτικές διαχείρισης των υδάτινων πόρων και ροών βάσει αποδεικτικών στοιχείων

Η διαχείριση των υδάτινων πόρων και ροών πρέπει να βασίζεται στην επιστήμη, την εμπειρία και τη σύγχρονη γνώση για τα γεω-οικοσυστήματα των ποταμών. Η πρακτική της διατήρησης των υδατορρευμάτων πρέπει να εκσυγχρονιστεί, έτσι ώστε να μπορεί να βασίζεται σε μια «συνεργασία» με τις φυσικές διεργασίες της δυναμικής του ποταμών, οι οποίες θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν σημαντική μείωση των εργασιών συντήρησης. Η εμπειρογνωμοσύνη γύρω από τη διαχείριση των ποταμών, εάν υπάρχει, πρέπει να εφαρμόζει λύσεις που λαμβάνουν υπόψη τα υδρολογικά, γεωμορφολογικά και φυσικά χαρακτηριστικά των ποταμών, ενώ η διαχείριση και επεξεργασία των υδατορρευμάτων σύμφωνα με παλιές αντιλήψεις πρέπει να αναθεωρηθούν σε μεγάλο βαθμό. Η μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων νερού και μεγάλων αποστάσεων μεταξύ των δεξαμενών για οικονομικούς σκοπούς είναι μια παρωχημένη πρακτική με ολέθριες οικολογικές συνέπειες που πρέπει να απορρίπτεται εξ ορισμού. Η συνέχιση μιας τεχνικής προσέγγισης ως προς τη διαχείριση των ποτάμιων οικοσυστημάτων και των λεκανών απορροής θα επιδεινώσει αναπόφευκτα τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα, όπως ξηρασίες, πλημμύρες και δυσμενείς μεταβολές στη γεωμορφολογία της ηπείρου μας. Η επαναφορά των ποταμών και των

ρευμάτων που είχαν υποστεί γεωμορφολογικές μεταβολές στο παρελθόν – ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, η οικολογική αποκατάσταση τέτοιου είδους ποταμών με αυτόνομα φυσικούς τρόπους – θα αποκαταστήσει τα χαρακτηριστικά τους είδη και ενδιαιτήματα, θα επιβραδύνει τις απορροές στις λεκάνες και θα ενισχύσει τη διατήρηση των ποτάμιων κοιλάδων.

5. Όπως δοθεί καθεστώς προστασίας για τουλάχιστον το 30% των ανέγγιχτων ποταμών

Είναι απαραίτητο να δοθεί ένα ισχυρό καθεστώς προστασίας στα ποτάμια με επιδίωξη τη διατήρησή τους αλλά επίσης και την ανάγκη για ανάκτηση υποβαθμισμένων εκτάσεων. Αυτή η προστατευτική πολιτική πρέπει να λαμβάνει υπόψη τους ποταμούς στην ολότητά τους. Η κατοχύρωση ενός ισχυρού νομικού πλαισίου για την προστασία των ποταμών, με ή χωρίς καθεστώς προστασίας, στη βάση διεργασιών όπως τα Κοινοβούλια Υδάτων – διαβουλευτικοί φορείς που συγκεντρώνουν όλα τα εκάστοτε ενδιαφερόμενα μέρη για κάθε υδρογραφική λεκάνη – είναι ένα βαρυσήμαντο βήμα για την αποτελεσματική τους προστασία.